

055

శ్రీ జం ప న

1 వా కీ వైపు
యెనిబిల్లి నూక రాజు అందు పున్న
బుక్కెల్లర్లు ఇందిపేట, బెజవాడ.

నెలజీతం

శ్రీ జంపన చంద్రశేఖరరావు

ఎం. ఏ., బి. ఐ.సి.

ఫలాను,

ప్రథమముద్రణ
ర. 1000 లు.

Q. H. No
E. G. 94.

అన్నిహక్కులు
వేంకటేశ్వర పబ్లిషింగ్ హౌస్,
రాజమండ్రి.

మూల్యం.
అర్థరూపాయి.

శ్రీనివాసప్రెస్,
రాజమండ్రి.

జీవితం చాలా విచిత్రమయింది. తుపానుగాడ్పుల్లో చీలిపోతుం
వొకోసారి. నుడిగుండాల్లో తిరుగుపోతుందింగోసారి. చల్లని వెన్నెట్లో,
పూలపాన్పుపై, వీతానినాడంలో, మధునస్వప్నంలో ములిగి తేలు
తుంది మరోసారి. దీనియదార్థం తెలిసికుంటు చాలాకష్టం.

. మూఁపులు గొప్పవారవడం తేలికే; మంచివారవడం కష్టం
నలుగురుచే 'ఓహోహో' అని చుకోవచ్చు; కాని అనుతులకు తగి
నట్లు జీవితాలను గడవడం కష్టం.

ఏనెన్ద్రలో నైలా పనిచేసే కూలివాడు (నర్కరు) ప్రజలనునడిచే
మహానాయకుడూ (లీడర్) తప్ప మధ్యస్థంగా పేరునంపాడించే మహా
రథుల్లో పావిత్రీత తక్కువే. కూలివానికున్న నిర్మలత్వం, హృదయ
పావిత్ర్యం, ధర్మనిర్వహణ— పేషన్లలో పేర్లు వేయించుకొనే 'డబ్బిడ్డ
నాగన్నలెస్' నాయకులకుండదు.

యుద్ధంలో దేశభక్తికై చచ్చిన లక్షోపలక్షులకు సిపాయిలకు
సమాధులైనా ఉండవు. కాని యుద్ధంలో చావక, చావడానికి ఏట
లేక బ్రతికున్న నాయకులకు పూలహారాలు; కనకాభిషేకాలు; విసతి
పత్రాలు.

గుడికట్టించిన యజమానుని, గుడిలోదేవుణ్ని, దేవుడుమొ
దున్న పూజారినీ స్మరిస్తాం; పూజిస్తాం; గౌరవిస్తాం కాని— గుడికట్టిన
కూలీలెవరని ఎప్పుడైనా అడుగుతామా? అడిగితే జవాబొస్తుందా?

పండినపంట పంపకాలద్వారా— (రేషనింగ్ ద్వారా) ప్రతి
యింటికీ అందచేసే కలెక్టరు, తాసిల్దారులకు భక్తితో, భయంతో,
గడగడ వణకూ నరిగిపుగి సలాములు చేస్తాం; కాని— పంటకుకాత

ఇమై, సగలనక రేయనక చెటుటూడ్చి కష్టించే కర్నకుల కెవరైనా
సమస్యలర్పిస్తూన్నామా?

ఏమిటీ ఘోరం!

ఎక్కడుందీ న్యాయం?

అది ఒక పూరివొంప.

అది పూరివొంప అంటే ఏమంటే — అక్కడినుంచి ఆదిమ
లోడి టూటాచి బ్యూటీ — సూర్యుడు నడినెత్తిమీడికొస్తే ఎక్కడికీ
పోదు. ఆయిట్లోనే కబుర్లు చెబుతూ, నిప్పులు చెరుగుతూ, కూర్చుం
టాడతిపేమతో; ఆడుకుంటాడతి ఆనందంతో.

ఆయింటికి నాయకుడు నాగన్న. నాయకురాలు సుబ్బమ్మ.
వాళ్ళకు ముగ్గురు పిల్లలు. రత్నాల్లాగుంటారు. పెద్దపిల్లకు పద్దెనిమి
దేళ్లు, రెండోపిల్లకు ఏనిమిదేళ్లు, మూడోలబ్బాయికి మూడేళ్లు.

సంసారం నిర్వహించడంలో సుబ్బమ్మకంటే తెలివిగలవాళ్ళా
వీధులోలేరని పేరు. ఆమె సాంవర్యవతే కాకుండా సుగుణవతి
కూడాను. ఇంతకూ నాగన్న అదృష్టం అని ఒకడంటే 'పంలదృష్టం
మునిసిపాలిటీలో 28 సూపాయల జీతమేగా. ఈకరువురోజుల్లో ఎలా
చాలుతుంది? ఏమిటో వెధవవేడకాలం; పిదప సంసారం' అంటాడు
మరొకడు.

ఆరోజు సంతకాగితి పండుగ.

భాగ్యవంతులకు పండుగ అనంగనాయకం కాకపోయినా, పేద
వారికి మాత్రం అనందధానుక ఘే. ఆరోజు ఎంత పేదవారైనా శ్రీ

రాన్నానంచేసి, కొత్తబట్టలుకట్టుకొని, పిండినంటలు చేసుకొనితింటారు. ఆనందంగా హరికథలకు వెళతారు. సినిమాలకు వెళతారు. నాటకాలకు వెళతారు. అంతా తిలసా, హుమారు, ముసలి మొగుడుకూడా ఆరోజున మీసాలకు రంగువేసి, యావనం తాండవింప చేస్తాడు. కన్నుల్లో - లోకంఅంతా కలకల నవ్వుకుంటూ ఉంటుంది.

కాని మననాగన్నకు మాత్రం ఆరోజు ఆనందంగా ఎందుకో లేదు. 'ఎందుకేమిటి' దాడిద్రం వేయవే! అని గానం చేసాడు. అప్పుడు ఆ హుమారుచేస్తుంటే ఆనందం ఎలా కలుగుతుంది పాపం?

పెద్దకుమార్తె చిరిగినబట్టలు కట్టుకొని తండ్రివద్దకొచ్చి నిలబడింది. అడగాలనుకున్న కొత్తబట్టలు అడగలేపోయింది. గృహిణిగా ఉండి నాగన్న.

“ఏంపెద్దమ్మాయ్! ఇలా గొచ్చావ్
“ఏమీలేదు”

“నాకు తెలీదనుకున్నావా? నీవెందుకు వచ్చావో నాకు తెలుసు”
“జెప్తున్నే అడగడం ఎందుకు?”

“నీనోట విందామని”

“ఏంలేదు నాన్నా! పక్కంటి సుందరమ్మ. వెనకవీధి నాగమణి ప్రసాద, కృష్ణవేణి, జయమ్మ అంతా కొత్తబట్టలు వేసుకున్నారు.
“అయితే.”

“పండుక్కడునాన్నా! అందుకని”

“నీకూడా కావాలంటావ్? అంతేనా?”

పెద్దమ్మాయి తలవంచుకొని నిలబడింది.

“పెద్దమ్మాయ్! వాళ్ళంతా గొప్పవాళ్ళు. పూర్వజన్మలో పుణ్యం చేసుకున్నారు. మనకెక్కడనంది నస్తుంది?”

“మనం పుణ్యం చేసుకోలేదు?”

“లేదు.”

‘పాపం చేసుకున్నామా?

“చేసుకోబట్టి పేదవాళ్ళమై పుట్టాం.

“పేదవాళ్ళనిగానే చావాలా?

‘తప్పక’

“అయితే మనకంటే పేదగా ఉండే గౌరవ్య బియ్యపుకోట్లు పెట్టి, క్రమీనా పెద్దవాడే, మిల్లుకొని ఇప్పుడు లక్షలాదిగా సంపాదించాడే- అప్పుడతని పూర్వజన్మపాపమేమయింది? పుణ్యంగా మారిపోయిందా?”

‘ఏమిటోనమ్మ...’

‘నాన్నా! పేదతనం, గొప్పతనం, పూర్వజన్మ పాప పుణ్యాల వల్లనిర్ణయింపబడవు.’

‘దేనివల్ల నిర్ణయింపబడతాయి?’

‘మన తెలివి తేటలననుసరించి నిర్ణయింపబడతాయి. జాస్యానికి అలవాటుపడిన జీవితం, స్వతంత్రం పొందాలని ప్రయత్నించదు. అలాగే పూర్వజన్మ పుణ్యపాపాలపై ఆధారపడేవారు ఈజన్మలో ఏవని చేయలేక వ్యర్థజీవులౌతారు.’

“అవునమ్మా! అవును. చిన్నదానవయినా చక్కగా చెప్పావ్”

నాన్న ఆలోచనల్లో పడ్డాడు. ‘ఈకలిమిలేములకు కారణం ఏమిటి? బానిసత్వమా? స్వార్థమానవుల కల్పితమా? అనుకుంటూ కూర్చున్నాడు.

అంతలో బట్టలకని పేచీపెట్టే రెండోఅమ్మాయిని ఓచార్చలేక ‘పుట్టగానే చావపోయామా? శనివిరగ్జైపోయేది’ అని విసుక్కుంటూ నుబ్బిమ్మరెండు వడ్డించింది. దాంతో పండగపూటా ఏడుపులు. అక్క

ఏడుస్తుందికదా అని తమ్ముడు ఏడుపు. వాళ్ళలా ఏడుస్తూంటే నాగన్న కడుపు శరుక్కుపోతుంది. పెద్దమ్మాయి ఒకమూలకు వెళ్లి కూర్చుంది.

అంతిలో ఇక్కింటి 'గొప్పోరి' పిల్లలు స్నానాలుచేసి కొత్తపట్టు బట్టలు వేసుకొని ఇప్పుతూ "లక్ష్మీ! లక్ష్మీ!" అని సాగతీసుకుంటూ వచ్చారు— మాగొప్పతనం అంతా చూడండన్నట్లు.

నాగన్న వాళ్ళనిచూచి మరింత మరింత కుంగిపోయాడు. వచ్చిన నాళ్ళ ఏడ్చేవాళ్ళని చూచి అదేచెళ్ళడం ఇచ్చిపోయారు. వాళ్ళవెళ్ళగానే వీళ్లు మరింత ఏడ్వడం ప్రారంభించారు. దానితో సుబ్బమ్మ రెండోకూతురైన పార్వతిని వళ్ళువాచేట్లట్టి, వళ్ళు తెలియకుండా కొట్టేసింది. పార్వతి గుక్కపట్టి ఏడుస్తూంది. కుర్రాడు వెంకటేశులు అక్క ఎందుకేడుస్తుందో తెలియక వెక్కి వెక్కి ఏడ్వడం ప్రారంభించాడు. ఆ ఏడుపులన్నీ నాగన్నగుండెలో భోగిమంటల్లా మండిపోతున్నాయ్; బాకుల్లా చీల్చివేస్తున్నాయ్.

'పార్వతీ! ఊరుకోతల్లి. ఊరుకో. రా! బాబు! రా! అమ్మని కొడదాం. రా!' అంటూ ఇద్దరినీ చెరొకచంకలో ఎత్తుకొని సావిట్రికి వెళ్ళాడు. కాని వాళ్ళెంతమాత్రం ఏడుపు ఆపలేదు.

అంతలో సుబ్బమ్మవచ్చింది.

"ఎందుకే సుబ్బా! పండుగపూటా కొట్టావ్?"

"కొడతానా చీలుస్తానా?"

"ఏంచేశారని?"

"కొత్తబట్టలు కానాలంటే ఎక్కడనుంచీ వస్తాయ్ చెప్పండి. అడగొద్దంటే ఊరుకోరు. ఊరే ఏడుపు."

"కొత్తబట్టలడగడం వాళ్ళతప్పా సుబ్బా!"

'లేసప్పుడడగడం తప్పా, తప్పన్నారా?'

“సుబ్బా! ఊర్లోపిల్లలంతా కొత్తబట్టలు కట్టుకొని కలకల్లాడు తూంటే మనపిల్లలక్కూడా అలాబట్టలు కట్టుకోవాలని ఉండడం తప్పా?”

‘వాళ్ళకూ మనకూ పోలికెక్కడుందండీ! మన “నైపుజీతం” వాళ్ళకొకరోజు నంపాదన. వాళ్ళుబట్టలు కట్టారని బట్టలకుకుతున్నారు. పిండివంటలు చేసుకున్నారని పిండివంటలూ అడుగుతారా?’

“అడిగితే తప్పా?”

“పోనీ అడుగుతే తప్పుకాదండీ! ఎక్కడనుంచి తెస్తాం”

“సుబ్బా! కట్టుబట్టకు, తినే తిండికి అడగడం తప్పా? పిల్ల కనీసపు హక్కులుకూడా తీర్చలేని మనది తప్పుకాని వానిదితప్పా?”

“మనం ఏంచేస్తాం?”

‘దరిచిందే శానికి మరికొందరు దరిమలను పుట్టిస్తున్నాం.’

“పిల్లల పుట్టించడం, గిట్టించడం మనలో ఏముందండీ, అంతా భగవత్ కృప.

ఆమాట వినగానే లక్ష్మి మండిపడింది.

“అమ్మా! నీరు పోయలేని దేముడు నాకు పోయడం ఎందుకు? ఆకలి మంటలకుఎండిపోయే నాకుపై కన్నీరై నా కార్చలేని దేముడు ఉంటేనేం పోతేనేం.....మనం అందరిలా కాలైక్కి తిరగాలనడంలేదు. మేడలు కావాలనడంలేదు. బంగారపు నగలు కావాలనడం లేదు. పట్టుబట్టలు కావాలనడంలేదు. కాని మానవులకు ముఖ్యవసరాలైన బట్ట-తిండి-ఇల్లు కోరడం తప్పా? పాపమా?” అని బాధతో అడిగింది.

‘లక్ష్మి! డబ్బులేందే ఏంచేస్తాం?’

“సంపాదించాలమ్మా!”

“సంపాదిస్తున్నారు కదూ 28 రూపాయలు.”

“సంపాదన కుటుంబానికి చాలనప్పుడు, చేసేపని మాని మరొక పని చెయ్యాలి.”

‘ఏంపని ఉంది లక్ష్మీ!’

‘లక్షలాదిగా, ప్రజలంతా తిండిలేక చస్తున్నారా? తెలివి తేటలుండాలి. ఏ పని అయినా ధర్మంగా చేస్తే గౌరవం ఉంటుందని గ్రహించాలి. పనిలో సీచత్వం లేదు. ఏపని అయినా అధర్మంగా చేస్తే దానిలో సీచత్వం ఉంది;

“ఏమిటో లక్ష్మీ! కడుపు నిండా రెండుపూటలైనా తినడానికి చాలింత ‘నెల జీతం’ ఇవ్వలేని దేశం మన దేశం తప్ప ఇంకే దేశం స్పష్టంలో లేదనుకుంటూ.”

“లేదనే అంతా అంటున్నారు. నిజానికి మన దేశంకంటే గొప్ప దేశం ప్రపంచంలో లేదు; కాని మన ప్రజలకంటే పేద ప్రజలే స్పష్టంలో లేరు. మన తల్లి రత్నగర్భే; బిడ్డలు పకీరులు. మనకూ ఉన్నాయ్ బంగారపు గనులు; ఆ గనుల్లో పనిచేసే కూలీల కడుపులైనా పొడవవుతుంటాయి.....అమ్మా! ప్రజలు పంటలు పండిస్తున్నారు; పండించే ప్రజలే పంట తినడానికి నోచుకోలేదు. పాలను తీస్తున్నారు ముంతల కొలది; పావుసేరు పాలుకూడా తాగలే పోతున్నాడు.

ఎందుచేసేంటావ్? కేవలం పరనాశ్యంచేత...

“ఎంతకాలం ఇలా ఇతరుల సేవ చేయడం? ఎంతకాలం ఈ సేవలో ఇలా చావడం?

“మన శక్తులను మనం గుర్తించుకొనే వరకు. మాలో ప్రవహించేది చురుకునెత్తురు కాని పిరిక్కి బురద కాదని గ్రహించేవరకు... మనలో మూర్ఖులను పిరిక్కి చలిజ్వరంపై వేసిన ఘుసుగుతీసేవరకు... మనం మేక సిల్లలం కాం; సింహపు సిల్లలం అని భావించేవరకు.

అంతవరకూ ఈసరదాస్వప్నీడనం పోదు, అంతవరకూ ఈ పేదల కన్నీటి కాల్యాలకు ఆనకట్టలు కట్టబడవు. అంతవరకూ ఈ కుల మత భేదాలు నశించవు. అంతవరకూ ఈ కలిమిలేములు రూపుమాయవు”

లక్ష్మీ మాటలన్నీ విన్న సుబ్బమ్మ ఆశ్చర్యంపోతూ నిజమేనే లక్ష్మీ ! నిజమే ! అని ఆఖరి అబ్బాయి నెత్తుకొని వంటింటిలోకి వెళ్ళి పోయింది.

నాగన్న ఆనందబాషాలు తుడుచుకుంటూ “లక్ష్మీ ! ఎంత విజ్ఞానివమ్మా ! పూర్వజన్మలో ఎంత పుణ్యం చేసుకున్నావో ! అంటుంటే “ఏం పుణ్యమోలెండి” అని పాపాయి నెత్తుకొని వెళ్ళిపోయింది.

నాగన్న లోకం గొడవల్లో పడి, తన దారిద్ర్య పిశాచాన్ని తలుచుకుంటూ కూలబడ్డాడు.

౨

అది మున్సిపల్ ఆఫీసు.

ప్రాప్తవయస్కం సాయంకాలం వరకూ రెక్కలు ముక్కలయ్యే టట్లు పనిచేస్తేనేగాని డొక్క నిండదు. నాగన్న వంటివారు ఎవరేది చెబుతే అది చెయ్యాలి. చెయ్యకపోతే నోటికీ కూటికీ దూరం అయినట్లే.

నాగన్న ఆఫీసులో పనిచేస్తున్నాడు. చైర్మన్ గారు పిలిచాడు. ఎలా ?

“అరేయ్ ! నాగన్నా !

బాబు !

భయభక్తులతో చేతులుకట్టుకొని 'వైర్క్' ముందు నిలబడ్డాడు. ఆయన పిలుపుకూ ఈయన జవాబుకూ మధ్య ఎంత తారతమ్యం ఉందో చూచారా? ఇద్దరూ ఒకే మానవజాతికి సంబంధించినా, ఒకడు యజమాని, రెండవ వాడు సేవకుడూ అనుకునే సరికల్లా, ప్రవర్తనలో ఎంత భేదం వచ్చిందో చూడండి. వైర్క్ గారి ఆజ్ఞలు చూడండి ఎలాగున్నాయో!

“నాగన్నా! కాల్లో బయట అమ్మాయి కూర్చుంది. ఆడుకుంటుందో లేదో చూచిరా!”

నాగన్న చూచి వచ్చాడు.

“ఏం? ఆడుకుంటుందా?”

చిత్తం.

“అయితే అలా ఎత్తుకొని కాసేపు తిప్పి, మరాయగొట్టుకు తీసుకు వెళ్ళి ఏమైనా ఈ పావలాపెట్టి కొనిపెట్టు.”

“చిత్తం బాబూ.”

నాగన్న పావలా తీసుకొని అమ్మాయి దగ్గరకు వెళుతున్నాడు. మళ్ళీ వెంటనే పిలిచాడు వైర్క్.

“ఏం బాబయ్యా!”

“ఒక సిజర్ సిగిరెట్టు పెట్టి పట్టుకురా!”

‘అలాగేనండి’

నాగన్న అతివినయ విధేయతలతో చెప్పిన పనిల్లా చేశాడు. వైర్క్ గారు ఆఫీసునుంచి పెళ్ళిపోయారు.

“అమ్మయ్యా!” అని కూర్చుని ఒకగోడకు తేరబడ్డాడు. అది చూచాడు కమిషనర్.

“నాగన్నా!”

“బాబూ!”

“వరా ! -ఎప్పుడూ కూర్చుంటామే.”

“లేదండి బాబయ్య.”

“లేదేమిటి నీముఖం. కూర్చుని కునిపాట్లు పడ్డం నేను చూడలేదా?”

కూర్చున్నాను కాని కునిపాట్లు పడ్డంలేదండి.

“అయితే నేను అబద్ధం ఆడానంటావ్?”

“అనలేదండి. నేనే ఆడేనేమో!”

“ఆడానంటావేమిటి? వెధవ వేమాలూ నీవూను. ఆడుతూ...”

తప్పేనండి.

“తప్పా! తప్పున్నరా! ఏమి చిట్లకొట్టి ఆఫీసునుంచి డిస్మిస్ చేసేవాళ్ళు లేక.”

“పిల్లలు కలవాడ్ని. తప్పు తమించాలి. ఇంక కూర్చోను.”

‘ఇంతకూ నీకు ఆఫీసుపనికంటే పయి పనులెక్కుపోయాయ్లే.’

‘ఏవయి పనీ చెయ్యలేదండి...’

‘లేడే...’

‘లేదు.’

ఆ గర్జనకు నాగన్న వణికిపోయాడు. జ్ఞాపకం వచ్చింది

వైర్లగారి పనిచేసినట్లు.

“ఆ జ్ఞాపకం వచ్చిందండి. వైర్లన్ బాబుగారు...”

“బాబుగారూ? ఎవరికిరా?”

‘మాకేనండి...’

‘బాబుగారట...బాబుగారు...’

కమిషనర్ ఏదో తిట్టుకుంటూ తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

ఇంతకూ నాగన్న ఒక నిమిషం కూర్చుంటే, లేవతీసి చెప్పిన పనే

మిటి? ఏమిలేదు. నాలుగూ తిట్టి పోవడం. అతడు పడి

ఉండడం. అంతేగా.

చైర్మన్ గారు చెప్పింది చేస్తే కమిషనర్ గారికి కోపం. కమిషనర్ మహాశయుడు చెప్పిందిచేస్తే చైర్మన్ గారికి కోపం. ఇద్దరు చెప్పిందిచేస్తూ ఆఫీసుపని మానే మేనేజరుగారికి కోపం. ఎవరికి కోపం వచ్చినా మాట్లాడితే 'డిస్మిస్' చేస్తానని డబాయిస్తారే నాగన్నను. దీనితో నాగన్న హడలిపోతాడు. నీని విడచిన చేపలా కొట్టుకుపోతాడు.

ఎందుకంటే

బ్రదుకు దెరువుకు. అంతేగా!

• • • • •

నాగన్న తన సంసారస్థితిని తలుచుకుంటూ, కన్నీళ్ళు లోలోనే రాల్చుకుంటూ, తన దగ్గర అభ్యాస బిలితాన్ని స్మరించుకుంటూ, నిలబడి ఉన్నాడు. ఇంకా ఏమీ చేయలేకపోయాడు.

అంతలో మేనేజరు స్వామిరాఫన్ వచ్చాడు.

“ఏయ్! నాగన్నా!”

“బాబు!”

“ఏనోయ్! అలా నిలబడి నిద్రపోకపోతే కూర్చుని కనిపాట్లు పడరాదూ?”

“కమిషనర్ గారు కూర్చోనద్దన్నారుంటే..”

“పొద్దుటనుంచీ సాయంకాలం వరకూ కూర్చోకుండా నిలబడితే కాళ్ళు వాచి పోవు?”

“వాచిపోతాయుడి”

“మరెందుకు నిలబడతావ్?”

“యజమాని ఆజ్ఞ. కాళ్ళువాచినా, పొణం పోయినా యజమాని చెప్పినట్లు చేయడమేకదూ నేవకుని ధర్మం.”

“ఊ! ఏడిశావుకాని...ఒక కప్పు కాఫీ, ఒక స్వీట్, ఒక గోటు పట్టుకురా. నీవో కప్పు తాగులే.”

మేనేజరు డబ్బులిచ్చాడు. నాగన్న తానో కప్పు కాఫీతాగి,
మేనేజరుకు కావలసినవి మేనేజరుకు తీసుకువెళ్ళాడు.

ఆ కాఫీతో నరాలకు కాస్త నూతన శక్తి వచ్చినట్లయింది.
దానితో కమిషనర్ గారి గది దగ్గరకు వెళ్ళి స్థంబంలా నిలబడ్డాడు.
కమిషనర్ జయటకొచ్చి చూచాడు. చాలా కోపంవచ్చింది ?
“నాగన్నా ! అలా రాతి స్థంబంలా నిలబడకపోతే అమూల
కాసేపు చతికిలపడి చావకపోయావ్ ?”

“తమరు కూర్చోనద్దన్నారు కదండీ ?”

“ఇండాక.”

“ఇప్పుడు కూర్చోనూటారా ?”

“ఏదో ఏడుద్దవునా : ఇలారా ?

“చిక్కిం.”

కూర్చున్న తప్పు. నుంచున్న తప్పు—ఇదే గొడవ (వెళ్ళిత్వంలా
బాబు అనుకుంటూ అసలుకు వెళ్ళాడు.

నాగన్నా ! అక్కడకు వెళ్ళావా ?”

“ఎక్కడికండీ”

“అక్కడికేనోయ్”

“ఓహో ! అమ్మగారింటికా ?”

“కాదోయ్.”

“అదేలేండి. కొత్తమ్మగారింటికా ?”

“ఊ”

“వెళ్ళమని మీరు చెప్పడే”

“నేను చెప్పాలా ?”

“ఇకనుంచి మీరు చెప్పకుండానే వెళతాలెండి”

“వెళ్ళి— ఈరూపాయి తీసుకు వెళ్ళి మితాయి నుంచిదికొని తీసు

కువెల్లి నేనిమ్మన్నానని ఇవ్వు.”

“చిత్రం”

‘త్వరగా వెళ్ళాలినుమా!’

“అలాగేనండి.”

నాగన్న బయలుదేరాడు. ఎక్కడకు? కమిషనరుగారి ఉంపు దుకతై దగ్గరకు.

వెళుతున్నాడు. వెళుతున్నాడు. ఉంపుదుకతై సరోజిని ఇంటి దగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఇంట్లోకి వెళ్ళడానికి తనమనసు అంగీకరించలేదు. రెండు నిమిషాలు నిద్రించిన ప్రితియలా ఆరోడ్డుమీదే నిలబడిపోయాడు.

“యజమానుల ముండలకు మితాయిపొట్లలు, చీట్లూ అందించేటందుకా నేనీ నాకరీచేస్తున్నా? ఈనెల జీతం అందుకా నాకిచ్చేది! ఏమనిచెబుతే ఆననిచేస్తూ, మానాభిమానాలను మంటగలిపి, హీనాతి హీనమైన జీవితం అనిపిస్తున్నా. ఎంతయినా, ఇలా జీవించడంలా బ్రతికడం? ఎంతకాలం ఈనాటివంటి నానూతివాని గాత్యం చేయడం?... ఛీ. ఛీ. నేనెక్కడు ఉన్నాను? నా అమ్మాయి అమ్మి చెప్పి నట్లు బ్రతికాలంటే ఎన్నిపనులులేవు? ఎన్ని మార్గాలులేవు. నీచమైన ఈబ్రతుకు బ్రతికేదానికంటే నాభార్య బడ్డలతోసహా విషం తీసుకు చావరాదూ?” అనుకుంటూ సరోజిని ఇంటికి వెళ్ళకుండా వెనక్కు తిరిగాడు.

బయలుదేరాడు.

ఎక్కడకు వెళతాడు?

ఎంతదూరం వెళతాడు?

చేస్తూన్నపని మానేస్తే మళ్ళీ ఏపని దొరుకుతుంది? ఒక్కనిమిషం ఆగాడు.

‘అమ్మో! ఈపనిపోతే, పిల్లాజెల్లా ఏమాతారు? ఎలా పోషించడం? నాకోపం ఎవరిమీద చూపుతాను? నావంటి కులీవాడికి భార్య

వం ఏమిటి? ఇప్పుడు వనిమానేసి ఏంచెయ్యను? తాపీవని వచ్చునా? వద్దొంగివని వచ్చునా? ఈవంతాలు లాభంలేదు. వెళ్లాలి. లేకపోతే సంసారం గడుస్తుందా? అనుకుంటూ మళ్ళీ సరోజని ఇంటికి తలవంచు కొని తారాజువ్వలా వెళ్లిపోయాడు.

పిలవకుండా లోపలకు స్వతంత్రముగా వెళ్ళి, దగ్గరకు జేరవేసి వున్న గదితలుపులు “అమ్మగారూ!” అనితోశాడు.

ఇంకేముంది?

అతని కన్నులు చెదిరిపోయాయి.

ఆ అమ్మగారు మరో అయ్యగారి కౌగిటలపు చిలికిస్తున్నారు. అతడు నిష్ఠాంతపోయిచూచాడు. అలాగే నిలబడిపోయాడు.

నాగన్ననుచూచిన సరోజుని కోపం ఎప్పుడో లేకపోయింది. ఆమె ప్రేమసాత్రధర్మం అయినంత బాధలెగింది. కమిషనరుగారు రావడానికి వీలులేని కాలంకదా అని విసుగుఖలవృత్తి వ్యభిచరిస్తూన్న ఆ నల్లత్రాచు తోకపై నిలబడి, వడగవిప్పి నాగన్నపైబునకొట్టింది.

నాగన్న గజగజలాడిపోయాడు.

ఆమె ఇలా గర్జించింది.

“ఏం నాగన్నా! కేకేయనవనరంలేదూ?”

“మీరిలా ఉంటారని తెలిస్తే కేకేయకుండావుంటానా అమ్మ

గారూ

కేకవేయకుండా తలుపుతోనే స్వతంత్రం నీకెవ్వరిచ్చారు?”

“స్వతంత్రం ఒకరిచ్చేదికాదు; ఎవరిమ్మమ్మకు వారు వుచ్చుకొనేదే.”

“ఏమిటోయ్ మహాపాగరెక్కి మాట్లాడుతున్నావ్?”

‘ఇటువంటి ఏపాపపుషులూ చేయక, కష్టించి బ్రతికి మాకు కాక పొగరెవరికుంటుందమ్మా!’

“అట్టే మాట్లాడకు, లెంపవగుల్తుంది”

“లెంపవగుల్తుందని మాట్లాడకుండా ఉండగలమా?”

“ఛప్. మాటలాడక.”

ఆమె నాగన్న మీదకురికి రెండు లెంపకాయలు కొట్టింది. అతడేమీ మాటలాడలేదు. ఆమెవంక తీవ్రంగా చూస్తూ అలాగే. కొయ్యబారి నిలబడిపోయాడు.

అంతలో సరోజినీ ప్రియుడు నాగన్న జాబ్బు వట్టుకొని మరో రెండు లెంపకాయలు తీవ్రంగా కొట్టాడు.

దాని నాగన్న ఏమీ మాట్లాడలేదు. అతని సత్యాగ్రహం, ఆత్మనిగ్రహం చూచి హడలిపోయింది సరోజినీ.

“నాగన్నా! అయ్యగారికి మానంగతి చెబుతావా?”

“అగ్గి జే చెప్పకపో జే అసత్య దోషానికి పాలుపోనా?”

“సముఖానికి సత్సంగమాడ నూ?”

“అయ్యో! భువిమంచలో సత్యం, అహింసా మువలగు మహాధర్మాలుంటే మానంటి కూలీలవగ్గరే ఉంటాయి కాని, మీ వంటి కాముకుల దగ్గరెలాగుంటాయమ్మా?”

“ఏడిశావ్ కాని ఈసంగతి అయ్యగారితో చెబుతే ఏంచేస్తానో తెలుసా?”

“చెప్పందే ఎలా తెలుస్తుంది?”

“నీతలను నీమొండెంనుంచి వేరుచేయిస్తా, నీసాగిణాలు తీయించి పాతిపెట్టిస్తా.”

‘ఇంతేకదా! దానివల్ల నాకు ఉపకారమేగాని అపకారం చేయలేదు. సాగిణాలు తీయించి ఈసంసారబాధ తొలిగిస్తారు. పాతి పెట్టించి మా య్యోగర్థులు తప్పిస్తారు’

‘అయితే నామాట వినవా?’

‘అమ్మా! నన్ను చంపించగలరు; నావంటివారిని పదిమందిని చంపించగలరు; అంతేగాని ఈలోకాలోకాలను పాలించే సత్వాన్ని చంపి చలేదు. నాశరీరాన్ని మట్టిలో పూడ్చించగలరు; కానీమిమ్ముల్ని, నన్ను, ఈయావత్ సృష్టిని పాలించే ధర్మాన్ని ఏగోతిలోనూ పాలించలేదు.

తల్లీ! ఒక్కమాట. లోకంగా ఏదైతేగా అపజయం అధర్మానికే కాని ధర్మానికి కాదు; అనత్యానికేగాని సత్వానికి కాదు; హింసలేగాని అహింసకు కాదు; బానిసత్వానికేగాని స్వతంత్రానికి కాదు; కాముకత్వానికేగాని ఆత్మబలానికి కాదు...

అందుచేతే అకారణంగా, అన్యాయంగా, అశాసనంగా, అమానుషంగా ఆడిది కొడితే మగవాణ్ని భరించాను. శక్తివేక కాదు అహింస- గాంధీజీ చెప్పినట్లు- శక్తిగలవానికే; అశక్తులకు కాదు. అలా కాక పోతే మీ ఇద్దరినీ ఒక్కవేయిలో నలిపి పిప్పి చేయగలరు సత్తుటి బాట్లు- నోటివంటరాల్పించగలను.

కానీ అట్టి పశుబలం మానవులం ఉపయోగించరాదనే ఊరుకున్నాను. మానవులు కావలసింది పశువులుకాదు; దేవతలు. మనకు కావలసింది పశుత్వంకాదు; దైవత్వం, కామంకాదు; పేరీమ.

అమ్మా! మీరు- మీడింపుడుకాండు) అంతా కలసి ఏమీ చెయ్యలేదు. నాకున్నా ఆత్మబలం, దైవబలముందు మీ పశుబలం ఏమీ పనిచేయలేదులే తల్లీ! అంటూ శాంతమూర్తి ఇల్లుదాటి వెళ్లి పోయాడు.

నాగన్నను ఆయింట్లో, అక్కడే- అప్పుడే చంపించి పాలించా అనుకుంది సరోజిని, కాని అతనిఆత్మశక్తి ముందు నిలుసలేకపోయింది.

నాగన్న తిన్నగా ఆసీనుకువెళ్ళి ఒకమూల కూర్చున్నాడు-

“తప్పక. యదార్థానికి దుష్టులను శిక్షించడానికి, రక్షించడానికి మనమెవరం?”

“మనం కాకపోతే ఇంకెవరు శిక్షించేది?”

‘ఏప్రకృతివాళ్ళ నీనాడు కాముకులనుచేసి కళ్లుమూయించిందో ఆప్రకృతే వాళ్ళ నొకనాడు ప్రేమిప్రేమకులనుజేసి కళ్లు తెరిపిస్తుంది. కటికి చీకటిలో కన్ను కనుపించకుండా చేసిన ప్రకృతి- పగలు వేలు గిచ్చి కన్ను తెరిపించి మార్గంచూపించడంలేదా? అలాగే పాపుల యెడకూడా ప్రణయదృష్టి ప్రసాదిస్తుంది’

‘నాగన్నా! శత్రువుల్ని హానికరంసుమా! పట్టచెట్టును మింగి నట్లు మనల్ని మింగేస్తారు. శత్రువధ ధర్మం సుమా!’

‘శత్రువులుంటేకదండీ వధించేది? లోకంలో అంతా మిత్రులే; శత్రువులు లేకుండా. శత్రుత్వంలో గుఱం, అశాంతి, కోరిక, కాగునైయి. మిత్రత్వంలో అలలు, శాంతి, ప్రేమ దాగున్నాయి. ప్రేమలోనే ఆ లోకం శాంతిగా ఉండేది!’

‘చాల్లే. నీవెట్టివేదాంతం, పిల్లలకలవాడివి. ఈనూరు రూపాయల నోటుతీసుకొని ఈరాత్రే ఆవెధవను కనిపెట్టి చంపేయ్. నీ కింకా మరో ఇద్దర్ని సాయంజిస్తారే” అంటూ నూరురూపాయలనోటు చేతిలో పెట్టాడు. నాగన్న ఆనోటునుచూస్తూ, నవ్వుతూ ఇలా గన్నాడు—

“మహాశయా! ఈనోట్లోలోకం దృష్టిలో మిమ్మల్ని గొప్ప వారిని చేశాయ్; నన్ను పేదవాడిని చేశాయ్. నిజానికి గొప్పవాడు డబ్బున్నవాడు కాదు; నత్యం కలవాడు. మారుటుంటుం అంతాకండి తిప్పలులేక ప్రాణాలు విడవగలంగాని ఈనీచవుకూడు తినలేం..... డబ్బు సంపాదనే జీవితంలో ముఖ్యాశయం అయితే అనేకమాగాళ్ళు న్నాయి. కాని అది నాఆశయంకాదు. ధర్మార్థమైన ధనపంపాదనే

సంపాదన. అలా కానినాడు దొంగతనమే. ఈలెఖను ఈగొప్పచా
రంతా ప్రజలనుదోచే దొంగలే అని నమ్మండి... ఇటువంటి బంధాబు
మీరు తీసుకోగలరు. మావంటి కూలీలు తీసుకోలేరు— ముఖ్యముగా,
తోటిసోదరుల చంపించే పనికి మావంటివారిని ప్రోత్సహించకండి.

మరొక్కవిషయం—

నీవని చెయ్యడంవల్ల అతణ్ణి దుర్మార్గుడంటున్నారో అవసర
మీరూ చేస్తున్నారని నమ్మండి.

ఆమాటలంటూ వందరూపాయలనోటూ, అతిల్లమీద పార
వేశాడు. కమిషనర్ ఆశ్చర్యపోయాడు.

“నాగన్నా! నావంటివారు సలభైకోట్లుండే దానికంటే, నీ
వంటివారు సలభై ముది ఉంటేచాలు. నిజమైన దేశభక్తుడవు నీవు;
మేంకాము. కాని ఒక్కమాట చెబుతా చేస్తావా?”

“చెప్పండి.”

‘ఈవిషయా లెక్కడా చెప్పనని వట్టువెయ్యి.’

‘అలాగే. చెప్పను.’

“ఇక ఇంటికి వెళ్లు.

“చివ్వు”

నాగన్నా జరిగిన విషయాలన్నీ తలచుకుంటూ, తన ఆత్మ
నిగ్రహానికి ఆనందించుకుంటూ, ఇల్లు జేరాడు. భార్య తన చెక్కిళ్లు
చూచి “ఏమిటిది? ఎవరో కొట్టినట్లుంది?” అని అడిగినా ‘నన్నేమీ
అడగవద్దు’ అనిచెప్పి ఏమీచెప్పలేదు... మాటతప్పలేదు. తప్పడాని
కతడాశించేది కీర్తికాదుగా; పరమశాంతి.

యుద్ధం గొప్పవారిని మరింత గొప్పవానిని చేసింది; పేదవారిని మరింత పేదవారిని చేసింది. కంట్రోలు, రేషనింగులు పేదవారిపట్ల వర్తించాయి. గొప్పవారి పట్ల ఏవర్తించలేదు. గొప్పవారికి కావలసిన సరుకులన్నీ లభిస్తాయ్. వారికి కిరణాల కరువులేదు. పుల్ల తోకరువులేదు. పంచదార బియ్యం కరువులేదు. బట్టల కరువులేదు. పాలడబ్బాల కరువులేదు. ఏకరువులేదు. పేదవారికంతా కరువే. డబ్బున్నా వస్తువులు దొరకవు వారికి. వారిముఖాలపైన ఏమూడు పంక్తులా ముండాబ్రహ్మ వ్రాశాడో తెలీదుకాని బ్రతికి స్వతఃకాలం బాధే; చచ్చింతరువాత శవదహనానికీ బాధే. అసలు పేదవారిలో కంట్రో బాధకొరకు పుట్టి, బాధకొరకు పెరిగి, బాధకొరకు మరణిస్తారనుకుంటా.

రోజులు గడుస్తున్న కొలది నాగన్న కుటుంబం జరగండకష్టం గాడింది. ఎందుకంటే రోజులుగడుస్తున్న కొలదీ పిల్లల ఆకలి కడుపులు పెద్దవవుతున్నాయ్; వచ్చే ఆదాయంమాత్రం పెరగడంలేదు. దానికి తోడు కరువుకాటకాలు.

యుద్ధానికిముందు బియ్యానికి కుటుంబం అంతకూ అయిదురూపాయలయితే యుద్ధంలో పదిరూపాయలు కావాలని ఉంటుందికదా! దానికితోడు పిల్లలు పెద్దవాళ్ళవడంచేత, మరికొన్ని సేర్ల బియ్యం కావలసి రావడంచేత, కేవలం బియ్యానికే నాగన్న కుటుంబానికి పది పేనురూపాయలు అవుతూ ఉన్నాయ్. మూడురూపాయల ఇంటద్వి-మిగిలిన పదిరూపాయలతో నుబ్బమ్మ తన స సాగాన్ని గుట్టుగానే గడుపుతూ ఉంది. కాని ఎవ్వరికీ మూడుపూటల భోజనం ఉండడము లేదు. పిల్లలకు రెండుపూటలు, పెద్దవారికో అప్పుడు వంటిపూట భోజనం.

ఇలా కాలం గడుస్తూండగా నాగన్నను అప్పుడప్పుడు రాత్రి కాపలా (వైట్ వాచర్) వేస్తూండేవారు. అప్పుడు ఆతనికి పూర్వం ఉన్న చుట్ట అలవాటు మళ్ళీ సిద్ధం అయింది. చుట్టలకెలాలేదన్నా రోజుకొక రెండణాలు అవుతూ ఉన్నాయ్. దానితో కుటుంబం మరింత కష్టంగా గడుస్తూంది.

ఇదలాగుండగా పొగొట్టటమంటే సాయంకాలంవరకూ రెండు పూటల తిండితో పనిచేయలేక ఆకలివేస్తున్నప్పుడో రెండణాలనొప్పున కాఫీడేవాలయంలో ఆర్చనకై చెల్లించేవాడు. ఇది క్రమింపా అలవాటైపోయింది. దానితో నెలకు ఖర్చు నాగన్నకే ఎసిమిడిరూపాయి అవుతూ వున్నాయ్. అప్పటినుంచీ సంసారానికి అప్పులు చెయ్యడం, ఆ అప్పులుతీరక బాధపడ్డం జరుగుతూ వచ్చింది.

ఇలా ఎంతకాలం గడుస్తూంది?

ఎంతకాలం బట్టల్లేక బాధపడగలరు? ఒకోరోజు సుబ్బుమ్మకు చాలా కష్టంతోచేది. పెనిమిటినేమీ అసలేదు. తాను రోజులకొలది తిండిలేక పస్తుండనూలేదు. ఎంతమంచిగా ఉందామన్నా, ఎంతవతి వ్రోతగా ఉందామన్నా, ఆకలి పేగులు అరుస్తూంటే, వాటికి తిండి పడేయందే ఎలా?

సుబ్బుమ్మ భోంచేసి రెండు రోజులయింది. మూడో రోజు ఉదయం వాకలి ఊడుస్తూ పడిపోయింది.

అప్పుడేలేచి రామకీర్తనలు పాడుకొనే నాగన్న చూచాడు. ఆమెను చేతులమీదలేవదీసి ఇంట్లో చాపపై పండుకోబెట్టాడు.

వది నిమిషాలకల్లా ఆమె మనఃషుల్లో వచ్చింది.

‘సుబ్బా! వంట్లో ఎలాగుంది?’

‘బాగానే ఉంది.’

“అలా పడిపోయావే?”

‘... ..’

“చెప్ప సుబ్బా! చెప్ప.”

“ఏముంది? తిండి రెండు రోజులబట్టే లేదేమో స్వహతప్పింది. పదిపోయా. ఇంకేగా.”

అశ్చర్య చకితుడయ్యాడు.

“సుబ్బా! ఇంకా నీ జేబునుంచీ ఇంకేదేనూ?”

“లేదా.”

‘మరి నాతో చెప్పలేదే?’

“చెబుతే పాపం! మీరు కష్టపడదూ? కష్టసుఖాలు ఇద్దరంకష్ట పడే దానికంటే ఎవరో ఒకళ్ళం కష్టపడితే మంచికదూ?”

‘సుబ్బా! భార్యభరలమయినప్పుడు కష్టసుఖాలు ఇద్దరము పంచుకోవాలి కదా! నాతో ఆనంగతి చెబుతే నేనూ తిండిచూచినీతో పన్నుఉండేనాన్నీగా’

‘నేనెన్ని కష్టాలైనా పడగలను గాని మీ కష్టాలు చూడ గలనా?’

‘సుబ్బా! ఎక్కడైనా నాలుగు నేర్లు అప్పు తీసుకో పోయావా?’

“ఎవరిస్తారండీ? ఇదివరకు అప్పుతెచ్చిన వాళ్ళకు మళ్ళీ ఇస్తేగా.”

నరే. ఒకమాట...జీతం అంతా నీకిస్తాననుకో. అప్పుడు వరిపోతుందా?

కడుపునిండా తినకపోతేనరి.

“జీతం అంతా ఇచ్చినా కడుపునిండా కూడు చొరకదూ?”

‘ఎలా దొరుకుతుందండీ. 15 రూపాయలు బియ్యానికి, మూడు రూపాయలు అన్నీకీ పోతే, ఇంక మిగిలేది-మీరంతా ఇస్తే - ఫది రూపాయలే కదూ? పది రూపాయలు ఫరిపోతాయా?’

నేనిచ్చినా చాలదంటావ్ ;
ఏదో ఉండి లేనట్లు సరిపోతుంది.

అయితే సుబ్బా ! రేపటినుంచి చుట్టలూ, కాఫీహోటలు
మానేస్తా.

చుట్టలు మానేయండి. కాఫీ మానడం ఎందుకు? వగలు
వగలల్లా కష్టపడతారు. ఆ మాత్రం అయినా తిండిలే పోతే పని
చేయగలరా? పై పెచ్చు జబ్బుపడరా?

సుబ్బా...

మీరు బాగుంటేనే మా బాగు. మీ చెయ్యడక పోతే
మా డొక్కలు నిండవు. మీమీదేగా యావత్ కుటుంబం
ఆధారపడింది.

అవునవును

ఒక్క పని చేస్తే బాగుండునేమో అనుకుంటా.

ఏమిటి?

నేను కూడా మీతోపాటు పని చేయకూడదూ?

నాగన్న ఆశ్చర్యపోయాడు.

సుబ్బా ! పనా ?

ఏం తప్పా?

ఆడది పని చెయ్యడమా ?

ఎంతమంది ఆడవాళ్ళు చెయ్యడం లేదు ? చదువుకోనివాళ్ళు
చెయ్యడంలేదా ! అంటారేమో ! చదువుకున్న వాళ్ళెంతమంది
చెయ్యడంలేదు ? స్త్రీ డర్లు డాక్టర్లు ఎంతమంది స్త్రీలులేరు ? తప్ప
యితే వాళ్ళంతా యెందుకు చేస్తారు ?

వాళ్ళు చదువుకున్నారు; పురుషులతో సమాన గౌరవం
పొందుతున్నారు. కాబట్టి వారు పని చేసినా గౌరవమే; చేయక
పోయినా గౌరవమే. కాని నీవేంచేస్తావ్ ?

పగితివారికి ఎవరికి తగ్గావని వారి కుంటుంది. వాళ్ళంతా పెద్దపెద్ద పనులుచేస్తే నేను ఏదో చిన్న పని చేస్తా.

ఏంపని?

పూలూ పళ్ళూ అమ్ముదామని అనుకుంటున్నాను. పెద్ద మూల్యం ఇంట్లో పూలచెట్లు కడుతుంది; నేను అమ్ముతాను.

వీధి వీధి తిరిగి అమ్ముతావా?

తప్పేం?

ను...బాబు!

అతని కన్నులనుండి నీళ్లు జలజలా కారిపోయాయి. అతని హృదయాన్నెవరో పెరిలించి రైలుపట్టాలకింద పెట్టినట్లయింది.

అతని కన్నీళ్లు చూచిన ఆమె హృదయం కూడా కరిగి కన్నీ రై పోయింది.

ఎందుకండీ ఈ కన్నీరు?

నుబాబు! ఈ దరిద్రునే పెళ్ళి చేసుకోపోతే నీకిన్ని కష్టాలు రాకుండా ఉండేవికదా?

దరిద్రం నా తలపై వ్రాసి ఉన్నప్పుడు మిమ్మల్నే కాదు, మహారాజును చేసుకున్నా అతడు పక్షిరై తీరతాడు. అదృష్టం బాగా పోతే అన్ని ఆపదలు మనవే. కాని కాలం రాగానే హరిశ్చంద్రుడు కాటి కాపరై తుదకు ఇల్లాలిని కూడా అమ్ముకోలేదా! కట్టు బట్టకూడా లేక అర్ధాంగిని గోల్పోయి కారడవుల్లో అప్తకష్టాలూ నలమహారాజు పడలేదు. త్రిభువనాలనూ జయించిన త్యాగమూర్తి బలిమహారాజు సేవకుడు కాలేదా? శ్రీ రామచంద్రుడు భార్యను గోల్పోయి అరణ్యవాసం చేయలేదా?

ఇలా ఎంతమందో! ఎవరి తల వ్రాతను ఎవరు చెరువె కలరండీ?

అయితే మన ఈ దరిద్రం కూడా మన తల వ్రాతవల్ల వచ్చిందే అంటావా?

తప్పక.

తిప్పక కాదమ్మా! తప్పక కాదు నాన్నా! ఈ దారిద్రం పూర్వజన్మ కర్మ వల్ల రావీను. ఈ జన్మ కర్మవల్లే వచ్చింది. అంటూ పెద్ద కూతురు అట్టే సిగ్గు కలుపుచుంది.

తండ్రి! ఆమె నుక నిశితంగా చూచాడు.

‘నిజమా లక్ష్మీ!’

నిజమని ఇదివరకు ఒకసారి చెప్పలేదూ?

‘యీజన్మకర్మవల్లే మనకే దారిద్ర్యం’

‘నల హరిశ్చంద్రాద్ మహారాజులకు’

“వారి పూర్వజన్మ కర్మ”

‘అదెలా?’

నాన్నా! ఒక మహాధర్మ సంస్థాపనాథం జీవితకాలం కష్టాలు అనుభవించ వచ్చు. అది పూర్వజన్మ కర్మ కావచ్చు; లేదా యీ జన్మ కర్మయినా కావచ్చు.

కాని బ్రతికడానికి కావలసినంత డబ్బైనా గడించే మార్గాలు చూచుకోకుండా ఇంటిలో సోమరుల్లా కూర్చుని ‘అంతా తలవారిత, “అంతా పూర్వజన్మ కర్మ” అంటే భుక్తిగడుస్తుందా?

నాన్నా! మీసాయ శక్తులా రెక్కలు ముక్కలయ్యేటట్లు కష్టపడుతున్నాడు. కాని ఆదాయం కుటుంబం పెద్దదవడం వల్లనే నండీ, నచ్చే ఆదాయంపడే శ్రమకు చాలనంత తక్కువేవస్తుందనండీ, ఏకారణం అయినా చెప్పండీ, ఆ ఆదాయం మనకు చాలడం లేదు. అందరకూ రెండు పూటలైనా కడుపునిండా భోజనంలేకుండా ఎంత కాలం ఇలా కష్టాలు పాలుకావడం ‘కష్టాలు పాలుకాక చేసే దేమిటిమ్మా!’

‘లక్ష్యములున్నాయ్.

‘అడవానికి కాదమ్మా, మగవారికి,

కష్టపడవలసింది మగవారేకాదు; అడవారుకూడా కష్టపడాలి.,

అడవారూ కష్టపడాలి. ఎక్కడ? ఇంటిలో- మగవారుబయట, లక్ష్మీ! కుటుంబసంరక్షణార్థం ధనార్జన ఎంత అవసరమో, కుటుంబ సంరక్షణార్థం గృహకృత్యాలు నిర్వహించడంకూడా అంతే అవసరం అందుకనే గాంధీజీ అడవారు ఇంటిపని, మగవారు బయటపని చెయ్యాలి అన్నారు.

ఎప్పుడు? మగవారు తెచ్చే ఆర్జనవల్ల కుటుంబపోషణ జరుగు తూఉంటే, జరగకప్పుడు అడవారు కుటుంబ సంరక్షణార్థం పనిచెయ్యడం తప్పన్నారా!

నాన్నా! ఆయన ఉద్దేశం అడవానికి ఘోషాకావాలని కాదు. అలాగైతే స్త్రీలు రాజకీయాల్లో ఎందుకుపనిచేయాలంటారు!

నాన్నా! స్త్రీలు సామాన్యమైన పనులు చేయడానికి భయపడితే, రేపు స్వాతంత్ర్య సముపార్జన నిమిత్తమై యుద్ధం చేయవలసి ఉంటుంది-అప్పుడెలా?

ఒప్పుకుంటా తల్లీ నీవు చెప్పినవన్నీ ఒప్పుకుంటా, కాదనను. కాని ఇంత బ్రతుకూ బ్రతికిన ఈ కుటుంబంలో అడవి బయట పని చేస్తుంకంటే తలెత్తి నేను తిరగగలనా?

అడవి పనిచేస్తే సిగ్గుపడ నవసరం లేదు నాన్నా? దొంగ పనిచేస్తే సిగ్గుపడాలి, వ్యభిచారం చేస్తే సిగ్గుపడాలి. అంతేగాని చెమటూడ్చి కష్టించి, అర్జించి, కుటుంబసంరక్షణ చేస్తుంటే గర్వించాలి కాని సిగ్గుపడడం ఎందుకు?

అయితే ఏం చెయ్యమంటావ్ తల్లీ!

అమ్మను ఇంటి విషయం చూడనీయండి. నేను నలుగురి పిల్లలకు చదువుచెప్పి పదిరూపాయలు గడిస్తా. అదీ చాలపోతే అమ్మకూడాపని చేయవలసి ఉంటుంది తప్పులేను.

పెళ్ళికాని నీవు బయటకెళ్ళడమా?

పెళ్ళికాని నేను మనిసినీ కానా? పశువులే ఆహారం నిమిత్తం బయటకు వెళ్ళినప్పుడు మనుష్యులు వెళ్ళరాదా? ఆవుకున్నా నీతి కూడా ఆడదానికి లేదనుకున్నారా?

లోకులు కాకులను హంసలు చేద్దాం— అని మనకర్తవ్యం. కాకులనీ కలకాలం వారిని వారి అజ్ఞానంలో విడిచి వేయడంధర్మమా కాకులను హంసలుచేసి, నీటినుంచి పాలను వేరుచేసినట్లుగా, చెడ్డనుంచి మంచిని వేరుచేస్తారు. అప్పుడే మానవులు మూల్యురాలైతారు. లేకపోతే పశువులే

అమ్మా! లక్ష్మీ! ఇంత పెద్ద దానవయినా కట్నాలిచ్చి పెళ్ళి చేయలేనందుకే—రోజుకు రోజుకు కుంగి కుంగి ఏడుస్తూంటే— బయటకు పంపి పనికూడా చేయించనా?

నాన్నా! కట్నాలిచ్చి సంతలో కొన్న ఒక మగ పశువుకు నన్ను పెట్టి నాజీవితాన్ని నాశనంచేసే దానికంటే, యావజ్జీవం బ్రహ్మ చారిణిగానైనా ఉండడం మంచిది. అన్నా! పెళ్ళీడుకొచ్చిన పిల్లకు ఇవ్వవలసింది విజ్ఞానం, స్వతంత్రభావాలు, అభ్యుదయ ఆశయాలు అంతేకాని కట్నాలిచ్చికొన్నా పశువులకు అంటకట్టి హృదయాన్ని చిదగగొట్టడంకాదు.

నాన్నా! ఒక్కమాట చెబుతావినండి. మీరు ఒప్పుకున్నా ఒప్పుకోపోయినా నేను రేపటినుంచే ఏదో విధాన్నధర్మపథంలో ధనార్జనచేసి కుటుంబసంరక్షణచేయడం ఖాయం. అడుగడుగుకూ ఆపదలు శంకిస్తూ ఈస్వార్థసంఘానికి తలలొగ్గడంకంటే నీచం మరొకటిలేదు.

“కూల్పిని” తప్పులేదు. నీవింక విచారించక——,
అమాటలంటూ మరోగదిలోకి లక్ష్మి వెళ్లిపోయింది.

నాగన్నా సుబ్బమ్మలు అలాగే ఒకరిమూఖం ఒకరు చూచు
కుంటూ, కన్నీళ్ళలోలోన దిగమింగుకుంటూ కూర్చున్నారు.

పదినిమిషాలు ఎవ్వరూ ఏం మాటలాడుకోలేదు.

నిమ్మడిగా నాగన్న పొరంభించాడు.

“సుబ్బా! నీవు పనిచేస్తానంటేనే వీల్లేదన్నా! ఈడొచ్చినప్పటిను
ఇడిచిపెట్టడం ఇంకెంత కష్టమో చూడు.

‘ఏం కష్టం అండీ! అమ్మాయ్ చెప్పినకన్నీ బాగున్నాయ్.
బ్రతకడానికి మాగాళాలో జుచ్చాలి కాని వారేమటారో వీరేమం
టారో అని భయపడి పస్తుంటే లాభం ఏముంది? అమ్మాయిపనిచేస్తే
తప్పనే అయ్యలంతా మనకు తిండిలేకపోతే ఏమైనా పెళుతున్నారా
మనం చస్తుంటే వారు కన్నీరు కారుస్తున్నారా! అటువ టి ఈస్వార్థ
పరులకెందుకండీ భయం! ఏం తప్పచేస్తున్నాం అని “కూ లి ప ని”
తప్పా!—

కానియ్, కానియ్. ముందేం జరుగునున్నదో- కానియ్!

అశమ కన్నీరు తుడుచుకున్నాడు. ఆమె యీఘాటకెలా!,
అంటూ కన్నీళ్ళు లోలోపలే తగిలి, ముగ్గులు పెట్టింది నెత్తుటిబొట్టు
లతో! ఏమిటో ఈదాడిద్రో పరివీక్షనం!

కండలు తిరిగి చుక్కల్లాగున్న “హావరబుత్ బెగ్గర్లు” కు డబ్బిచ్చే లోకం— తంతాను, పొడస్తాననే కాడీలకు తాగబోయించే లోకం— జూదగాండ్రును గౌరవించే లోకం— తార్పుగాళ్ళను ధనవంతులనుచేసే లోకం— సోమారులను, వ్యర్థజీవులను, మోసగాండ్రును ఆదరించే లోకం— మశంపేరుచెప్పి లోకాన్ని వంచించే దొంగభక్తులకు వంగి వంగి గులాముల్లా సలాములుచేసి పూజించే లోకం— జాతి కుల మాతభేదాలు కల్పించి చాటించే, మురికిజీవాల నుద్ధరించే లోకం— దేశద్రోహులను నుతించే లోకం— ఈ గుడ్డిలోకం— పగలు పగల్గూ చెయ్యూట్టి, నెత్తుటి కన్నీటి బొట్టులోట్టి, కష్టించి “కూ లి ప ని” చేసే ధర్మమూర్తికి తిండిపెట్టలేదూ? కూలీ భక్తలగా అయినా ఎక్కువ ఇవ్వలేదూ?

అక్షాధికారులు తమ ‘లగ్గురీ’ ల కోసం వెచ్చించే డబ్బువల్ల ఎంతమంది కూలీలు బ్రతుకుతారో! కోటిశ్వురులు తమ పాపపరిహారా ధణం దేవునికిని ఇచ్చిన భూములలోవచ్చే ఆదాయంవల్ల ఎంతమంది పేదవారు బ్రతుకుతారో ఆలోచించండి?

మీరు వినియోగించేడబ్బు సద్వినియోగం చేస్తున్నారో లేదో యోచించండి? నాగన్న కుటుంబాలవంటి కుటుంబాలెన్ని ఈవ్రోపంచ బలిపీఠంపై నెత్తురు కక్కుకొని చస్తున్నాయో ఆలోచించండి....

ఆదుష్టులకు పెట్టేబదులు ఈకష్టించే కూలివాళ్ళకు పెట్టరాదూ? ఏమన్నా అంటే “వాళ్ళకర్మం” అంటారా? ఇదేనా మీధర్మం? ఏ దొంగ మతగురువు బోధించాడండీ మీకీ ముద్రీష్టవు బోధన...

ఏకర్షక కార్మికులపై- ఏకూలిపనివాళ్ళపై- ఈ దేశసాభాగ్యం

అధారపడిఉండో- అకష్టజీవుల గుండెలపైనుంచేగా మీస్వార్థధాలను నడిపేది! మీఇనువ రథచక్రాల కిందపడి, చిదికిన గుండెలనుంచి, జారిన వేడినెత్తుటిబొట్ల మీభార్యలకు కుంకుమ బొట్లు పెట్టెది!

ఎంతకాలం దాష్ట్యం! ఎంతకాలం మీస్వార్థం! ఎంతకాలము మీభాధాజీవిత గాధా మాలిన్యం! ఎంతకాలం మీకుల్లిపోయిన శిగాలలో, ఎండిపోయిన మెదళ్ళకుపట్టిన సాలిగూళ్ళుచివానం! ఎంతకాలం మీనిట్టూర్పు విషవాయు ప్రయోగం!

కన్నులు తెరవండి. కలియుగ చిత్రనాటకంలో విచిత్రీభుష్టాలను పరిశీలించండి. మీతనువులు నేలపై వాలకముంచే ధర్మపథం తెలిసికోండి. లేవండి.

కష్టజీవుల కన్నీరు కార్పించేచోట నివసించేది దేవుడు కాదు, దెయ్యం- భూతప్రేతాద్వీపసంఘం. అక్కడ వినిపించేది జయఘంటిక కాదు; ఘోరరావాది సంక్షోభం...

తెలిసిందా? తెలిస్తే కష్టజీవుల నాదరించండి, తెలియకపోతే మీసమాధులు మీరేతవ్వకొని మీరేవూడ్చుకొని చావండి. శని విరగడై పోతుంది...

♦ ♦ ♦

లక్ష్మీ తన వినయ విధేయతలచేత, నోటిమాటలోని తీపిచేత, నాలుగు ప్యూజేట్లు సంపాదించింది. నలుగురూనాలుగయిదులుఇరవై రూపాయలిస్తున్నారు. దానితో సంసారం చక్కగా నిర్వహింపబడు తుంది. అంతా మూడుపూట్లూ కడుపుని డా తింటున్నారు.

ఇలా ఎంతకాలం!

మూడు నెలల ముచ్చటలో మురిసి, చివురులు తోడిగిన వారి జీవితాలపై గ్రీష్మము కలుపుకుంటుంది. ముఖంగా బ్రతుకుతున్న

నాగన్న కుటుంబాన్ని చూచి సహించలే పోయిందీ సార్థ సంఘం. ఈర్ష్యతో కుల్లిపోతున్నారు కొందరు.

దానితో చెబుతేగాయి వాదోపవాదాలు, లక్ష్మిపై నిందాప నిందలు.

నాగన్న మునిసిపల్ ఆఫీసులో కూర్చున్నాడు. అతనిని చూడ కుండా ఇద్దరిలా మాట్లాడుకుంటూ ఉన్నారు.

“రామం! నాగన్న కొత్తబట్టలు తోడుగుతున్నాడుమాశావా!”

“ఆడది వీధెక్కిందంటే సంపాదనకు లోటమిటి!”

“ఏమిటి? లక్ష్మి మంచిదనుకున్నామే.”

“కథ తెలిసేవరకు అంతామంచివాళ్ళే.”

“ఏం జరిగిందేమిట?”

“ఏముంది? ఒకరా ఇద్దరా? ఊరకుక్కలు ఎందరో!”

“నిజం?”

“ప్లీడరుగారీంట్లో నెమ్మదిగా జేరింది అమ్మాయి! ప్రయివేటని ఇప్పుడాయన ఆమె గదితలుపులేసుకొని బయటకు రారట.”

“రామ. రామ. ఎంత ఘోరం!”

“శకునాత డాక్టరుగారీంట్లో జేరింది-నాళ్ళ అమ్మాయికి కళ్ళు పూసేవ్వతానని అక్కడిలో ఆడాక్టర్ని మరిగించా.”

“ఇంక చెప్పకురాబాబు. వినలేం. ఇంతకూ పొట్ల కక్కూర్తి అలా చేయిస్తుంది. అయినా ఈడొచ్చిన అమ్మాయికి పెళ్ళిచేసి ఒక ఇంటిదానిని చేయకుండా, అలా ఊరంట పంపడం ఏమిటి?”

‘నలుగురూ నిలబెట్టి అడిగేవార్లులేక పోలేనరి. వెధవేమాయి.

నాగన్న ఇంక ఆమాటలు వినలేపోగాను. అక్కడనుంచి వెళ్ళిపోయాను. అతని తలనెవరో ముక్కలు ముక్కలుగా చిర కొడుతున్నట్లయింది.

కాని వారెకా అలాగే లక్ష్మీగురించి నిందగా మాట్లాడుకుంటూ విన్నారు. ఆ తర్వాత కమీషనర్ గారవి విన్నాడు. వానిని పిలిచి విచారాలు తెలుసుకున్నాడు. వారు మరోనాలుగు కలిపి చెప్పారు.

కమీషనర్ తన మీటింగ్ ముగిసినట్లు వాలిందనుకున్నాడు. లోలోన పోలీసులూడూ.

నాన్న రాత్రి 7 గంటకు నిద్రించేవాడు. లక్ష్మీ గంగమ్మ తనకిరాత్రుడు. అతడు అప్పుడూ నిద్రించుచుండేవాడని. లక్ష్మీపై కాగాలని నిందలు వాడుకున్నాడు.

అంతలో భాగ్యవతిగారు,

“సానాని పిల్ల తొడిసాను. లేవంకి.”

“పిల్ల పుట్టినాడు; చచ్చిపోతావని వీరంగా చేయింతురు గాని లేవంకి.”

అంతేమీ మోసంలేదు!”

“సూర్యా! భాగ్యవతిగారు. శవదహనానికి గాని, దహనాలకు గాని నీకేం భయంలేదు. మీ అమ్మాయి ఉండిగా కావాలింత సంతోషిస్తుంది.”

“మీను పేమైనా పోయినా?”

“పోకేం చెప్తుంది? పడుచు వృత్తిచే జీవితంగాడిపే రోజులు వస్తుంటే—”

“లక్ష్మీని లోకం అర్థంచేసుకో పోవచ్చు; మీరుకూడా అర్థంచేసుకో లేరా?”

“చేసుకుంటే ఇలాగంటాడా అమా ! లక్ష్మీ ఒకనొకనాడు వివేకి; గుణవంతురాలు. అనినాడు వ్యభిచారిణి; కలట; పతిత; నీచ-

ఇంకా మహాపాతకి...కదానాన్నా? తిండిలేక మునులూ మాడే రోజుల్లో, మనం చచ్చానా? అతికామా? అని అడగని ఈపెద్దమను నుమలకుందుకో నేడు మరణిషయాలు?" అని వారి సభాపతి అప్పుడే ఇంటికివచ్చి విన్న లక్ష్మీ అంటూ లోపాకు వచ్చింది.

లక్ష్మీ నిమ్మలూప మృతయః, నిమ్మలూపమూచి తిండి) గజగజలాడిపోయాడు.

“అమ్మా! లక్ష్మీ! మనకుతిండిచేస్తున్నది పెట్టిన ఈలోకం నేడు మనకు తిండికలిగివున్నది ఈస్వలతో కలిగి వారు నని నాకు తెలియక కాదమ్మా!”

“మరెందుకు?

‘ఎదిగిన పిల్లవు—’

“అయితే—

‘ఎదిగిన పిల్లకు పెళ్లిచేసే బాధ్యత తల్లిదండ్రులకు కదమ్మా!’

‘ఎన్నటికీ కాదు నాన్నా! ఇది భారతయుగం కాదు; నవయుగం. ఎవరిపెళ్లివారే చేసుకుంటారు గాని మరొకరివ్వకూ చేయరు?

“సీపెళ్లి మేం చెయ్యద్దా?”

‘మీరెందరు చేస్తారు నాన్నా? నాపెళ్లి నేనే చేసుకుంటాను కాని...’

“జాతికుల మత సాంప్రదాయాలు చూసుకోవద్దా?”

“ఎందుకూ? పెళ్లి వధూవధులపేర్మపై ఆధారపడి ఉంటుంది కాని, జాతి కులమతభేదాలపై ఎలా ఆధారపడి ఉంటుంది?

గాంధీగారి అబ్బాయిని చేసుకొన్న రాజగోపాలాచారిగారి అమ్మాయి తక్కువకులం వారిని పెళ్లిచేసుకుంటుందేత దావత్యసుఖం అనుభవించడం లేదా,

లక్ష్మీ! వారు మహాత్ములు. వారుచేసే తప్పులు కనబడవు.
‘అదేమిటి? మహాత్ములు తప్పులుచేస్తారా? చేస్తే మహాత్ము
లొకారా?’

“ఎలాగైనా వారు పెద్దలు.”

“ఎలాగయ్యారు నాన్నా!”

“మంచి పనులు చేసి.”

“వారిలా మనంకూడా మంచి పనులుచేద్దాం; మహాత్ము
లొదాం.”

“మనకు సాధ్యమా లక్ష్మీ!”

‘మానవులకు సాధ్యం కానిదీ ప్రపంచంలో ఏమున్నది? నాన్నా
మానవులు తమ అద్వితీయ శక్తిని గ్రహించబట్టే చేపల్లా నీటిలో
ఉంటున్నారు; పక్షుల్లా గాలిలో ఎగురుతున్నారు; పురుగుల్లామట్టిలో
ఉంటున్నారు; నోటమాట రాకుండానే ఎదుటిమనిషి భావాలు గుర్తి
స్తున్నారు; ప్రాణంలేని యంత్రాలు నిర్మించి- దేశాలను నిర్మూలం
చేస్తున్నారు, పునర్నిర్మాణం కావిస్తున్నారు; ఇంక ఏం చెయ్యాలి?’

“అమ్మా! నీతో మాట్లాడలేను. నీవేన్నైనా చెప్పు- అడవి
పనిచేస్తే అపఖ్యాతి తప్పదు; అలపఖ్యాతి నేను భరించలేను. నీవు
ఇలాగే పనిచేస్తూ- టే, నలుగురు నిందించే నిందలువినలేక, ఏమిషమో
తీసుకు చావడం ఖాయం”

“నాన్నా! నేను ఎట్టిఅపరాధం చేయకపోయినా, ఎట్టి అవిసీతి
కార్యం ఆచరించకపోయినా, అన్యాయంగా, అక్రమంగా నన్ను ని
ందించే నీచలోకాని భయపడి, పిరికివారై విషం తీసుకొని మరణిస్తే
నేనెంతమాత్రం విచారించను”

“విచారించవూ!”

లేనిపోనినూటలు, కల్పితగాథలు విన్నావాళ్లు చెబిపోయి నట్లుగా మరెవ్వరూ చెబిపోలేరు కమిషనరుగారికి మనసు మరలింది లక్ష్మీనై. తనకూతురుకు ప్రియివేటు చెప్పమని ఇంటికి రప్పించాడు.

పదిరోజులయింది.

ఇంట్లో భార్యనూ పిల్లల్ని పేరంటకానికని మరోయింటికి పంపించాడు.

లక్ష్మీవచ్చింది.

కామోత్కంఠుడైన కమిషనర్ ఆమెతో అవీ ఇవీ మాటలాడుతూ దగ్గరజేరి తలుపువేశాడు.

ఆమె సవ్యతూ అతనిముందు నిలబడింది.

“లక్ష్మీ! నీవంటే నాకెంతకాలంనుంచో ప్రేమ. నాప్రేమ ఏరా కరిస్తే ప్రాణాలు సరిలివేయడమే కాని మరోశరణ్యం లేదు.”

“ఉహూ! శరణ్యంలేదూ?”

“లక్ష్మీ! ఎవ్వరూలేరు. అందరినీ పంపించి వేశాను. నీపూ... నేనే... ఆలశ్యంచేస్తే అమ్మగారొస్తారేమో!”

“ఆమెకు తెలీదా?”

తెలుసునులే. చెప్పేపంపించా.

“భర్త వ్యభిచారానికి తోడ్పడే పతివ్రతా శిరోమణి అన్న మాట... బాగు. బాగు. మీ దాంపత్యానికి చాలా సంతోషించా గాని లేవండి.”

లేవలసిందే.

“లేకపోతే లేచేటట్లు చేస్తా. మీ గొప్ప తనానికి లొంగే

అవివీతురాలు కాదు సుమండీ ఈ లక్ష్మి. పాగ్లానై నా విడువగలదు కాని సౌఖ్యాలన్ని పోగొట్టుకోలేను.”

లక్ష్మి !

“బలవంతం ఏ స్త్రీని ఏవురుఘడూ ఈ సృష్టిలో చేయలేదు. ఒక్కసారి ఎల్లెత్తి కేకవేస్తే ఎందరురారు...లేవండి...అశ్మశక్తిలేని అబలను కాను...మీ బానిసత్వానికి శరీరాన్ని అమ్ముకోన్న నాగన్ననుకాను...ఊరి తీయండి తలుపు.”

ఆమె అతనిని శవాన్ని గోసినట్లు లోసివేసి, తలుపులు తీసుకొని “ఇందుకా ప్రియమేలు” అని సవ్యతూ వెళ్లిపోయింది. స్త్రీ సాహసినై చేయలేనిదేముంది ?

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

సుబ్బమ్మ నీళ్ళకు పంపుకు వెళితే నలుగురూ నవ్వుడం ప్రారంభించారు. ఎక్కడకు వెళితే అక్కడల్లా వికటంగా నవ్వుతున్నారు.

‘ఎందుకు నవ్వుతున్నారు? ఎందుకా విరగబాటు? అంటే ‘మేమెందుకు నవ్వుతాం. మాకేం పని? మా అమ్మాయి ఏమైనా వ్యభిచారంచేసి గడిస్తుందని విరగబడతామా? అని జవాబు చెప్పేసరికి ఆమెకు ఎక్కడలేని సిగ్గుకలిగింది...

బయటికి వెళ్లి పనిచేసి డబ్బునుపాదించవద్దంటే కూతురు వినదు—వెళ్ళిచెయ్యమంటే డబ్బులేదంటాడు భర్త— లోకంచూస్తూ కాకుల్లాగ కళ్లుపాడిచేస్తుంది...ఇటువంటి బ్రతుకు బ్రతికేదానికంటే చస్తేమేలనుకుంది.

ఇంటికి వెళ్ళింది, ఇద్దరిపిల్లలను పక్కంటిలో అప్పజెప్పింది—

అంతే—

అదేకం అవుతోంటే అతడు ఉత్తరంవాయి— కాళ్ళకి

పెట్టి కోకచుట్టుకొని, ఇంటిస్థంభానికి తగిలించి ఉరి పోసుకొని పోణ త్యాగంచేసింది.

అక్కడ మునిసిఫర్ ఆఫీసులో కమిషనర్ లేనిపోనివన్నీ లక్ష్మీకాండ చెప్పి ఆ ఇద్దర్నీ పిలిచి, పెనసాడించెప్పించుకు తల వాచేట్టు చివాట్లు పెడుతున్నాడు. అవన్నీ స్రోక్కును చి నాగన్న విన్నాడు. అతని ఆనందం వర్ణించలేం— “నా కూతురు ఇంత గొప్పగా? లోకం ఎన్ని అన్యాయంగా అమాయకులమీద కల్పిస్తుంది అనుకుంటూ వెళ్ళుతున్నాడు.

అతనిలో కమిషనర్ నాగన్నను పిలిచాడు. “నాగన్నా! నీ కుమార్తె చుట్టూకుండా కానోయ్ లక్ష్మీ! అమెరికాకు మహానాథ్యిని నా కన్యలో చూడలేదు; చూడబోతున్నాకో! అని చెప్పాడు.

‘చిత్తం బాబయ్య. చిత్తం. నుంచిదేనండి ‘అని నాగన్న లోలోన నవ్వుకున్నాడు.

‘నాగన్నా! లోకులు కాకులవంటి వారు. మీ అమ్మాయి మీద లేనిపోని విచిత్రాలు. విచారించకు. ఆమె ఏనాడో ఒక నాడు లోకాన్ని సమరథ సారథి కాగలదు. నమ్ము. వెళ్ళు.’

‘అలాగే. అలాగే.’

నాగన్న కూతురుపై అనుమానపడి కుంగిపోయిన దుకు చాలా విచారించాడు. అటువంటి పద్ధతులపై లేని పోని కల్పించిన లోకాన్ని అనన్యాయంగా చూచాడు.

‘పాపం! నువ్వు తన కూతురుగూర్చి అప్పుడప్పుడు ఎంత బాధపడ తుండో—ఈ దెబ్బతో చూర్చిగా అనందపడేట్లు చేస్తా. తన కూతురు గొప్పతనం వింటే ఎంతగా సంతోషిస్తుందో! కమిషనర్ గారు చెప్పిన మాటలన్నీ చెబుతే ఎంతగా పొంగిపోతుందో!’

అనుకుంటూ రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు ఆనందంతో ఇల్లు జేరాడు.

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

ఇంటి తలుపు తెరిచి లోపల గడియ పెట్టి సుబ్బమ్మ పిల్లలతో ఏచేస్తుందా? అనుకుంటూ బయట కూర్చున్నాడు.

ఎంత సేపటికీ ఎన్ని పిలిచినా లోపలనుంచి ఎవ్వరూ జవాబు చెప్పరు.

అతడాశ్చర్యపోయాడు.

శవ కూతురు గొంతునంతా చెప్పి భార్యను ఆనందపరచాలని ఒక మూల-ఏమయినా అని చెబడోమంటూ అతనిని వెచ్చివానిని చేస్తున్నాయ్.

అతడలాగే గుడ్డ ముడిచి కూర్చున్నాడు. అంతలోనే లక్ష్మి వచ్చింది. విశయాన్ని చెప్పేడు...ఆమె ఇంటిపక్క వెంకన్నను పిలిచి అటుకెక్కి లోపల వాళ్ళమ్మ ఏచేస్తుందో చూచి చెప్పమంది.

అతడు అటుకెక్కి చూచాడు.

ఒకే పెద్దకేకవేశాడు.

“అమ్మో! శవం! శవం! ఉరి!”

అ మాటలంటూనే వెంకన్న అటుకు దిగాడు. నాగన్న ఉరా? ఉరా? ఎవరు? నువ్వే...నువ్వే! అంటూ మూర్ఛపోయాడు. ఎంత సేపటికీ పాపం స్మృతి రాలేదు.

ఈ లోపుగా దైర్యశాలి అయిన లక్ష్మి పోలీసుస్టేషనుకు కబురు పంపింది. వెంటనే సీనియర్ పెక్టర్ నలుగురు పోలీసులతో వచ్చారు.

వారి సహాయంతో తలుచులు పగలకొట్టింది లోపల ప్రవేశించారు.

అప్పుడే తెలివిలోకొచ్చిన నాగన్న హఠాత్ లోపలకు వెళ్ళాడు,

ఇంకేముంది?

భార్య ఉరితీసుకు 3. శవం వేగించుతుంది. “నుబ్బా! నుబ్బా! ఎంతపనిచేశావ్?” అని పెద్దకేక వేసి మళ్ళీ మూర్ఛపోయాడు. అంతలో పిల్లలువచ్చారు. అంతా గొల్లుమన్నారు.

— అక్ష్మిచూశాం గభీరమూర్తిలాగ తల్లివంక అలాగే చూస్తూ నిలబడింది. అంత తల్లికాళ్ళనగ్గర ఉత్తిరం వూచింది. దానిని తీసినబ్బా ఇంక స్పృహలేకొచ్చింది,

డాక్టర్ ఇంటాగుంది.

“సాధా!”

ఇంతలోనే కోన నోనలతో వస్తాడు. ఇద్దరూ స్వర్ణము అలక నే వాడు. ఇప్పుడే గుహార్త అయి ది కారణం నేనీ చు వత్సంబీడి దైవత్వం పొందుతున్నాను ఇలాగు ఇట్లు స్వర్ణము; నేను దేవతను.

చూడండి! ఇంతలోనే నాగన్న కూర్చుని వచ్చేసరికి నాగెల బోతుంది. మత్తేగా కోమలంగా ఉన్న నాగెలకు బిసి ధాయిలాగై పోతుంది.

— అలినోవచ్చులా వేడెక్కి, పల్లడి, నాగెలలో ఎదురీత కొట్టి నిప్పులా ఎక్కి ఉన్న నానెత్తుకు— మెగ్గులా పల్లడిపోతుంది. వేడిగా ఉన్న నాగెలకు చల్లబడిపోతుంది.

నాగెలగా ముట్టుకో—పాపం! ఎంతగా ఎదుస్తావో? ఎప్పుడైనా భాధతో బిసినిముసు వినిముఖం కంది ఎర్రపడితే చూడలేని

నేను-మీరు వలసలా ఏనుస్తూ, లొట్టవోయిన నాకన్నులూ మీ కన్నీరు నింపుతున్నా, చాలితో ఒక్క నిట్టూర్పు పువ్వును కదా! నాథా!

పిల్లలిద్దరూ నాశనమైపడి "అమ్మా! అమ్మా! అమ్మా!" అని వెక్కిరించి వేడుస్తూంటే, ఓచార్చలేక మీరెవరికాధిపతియారో! లోకాన్ని తనతోనడిపాలనుకొనే లక్ష్మీ లోలోనే కన్నీర్లు మ్రొంగు కుంటూ ఎంత వ్యధ చెందుదో!

నీలగురూ "పాపం! బ్రతికినంతకాలం సుసారం మోచులేక బ్రతికింది. ఇది చచ్చిపోతున్నా భర్త కన్నీరు పండి భారం అంటుంటే మీరు ఎన్నెలా భావిస్తారో!

అన్నిటికీ తు విచిత్రం-మొన్న నాశనమై నాకొన్ని చూచి వెళ్ళాను. నా చచ్చిపోతే నీలగుడలో చూసిన నెన్నెను. మనమిలను విడిచాక వేసుకొని 'ఉప్పు ఉబ్బె' అని ఆనవచ్చాను. రేపు ఆయన వచ్చేసరికి నానవ్వులుండవుకదా! పిల్లలతో ఆటలుండవు కదా!

ఎంతలో ఎంత మార్పు! నా సహజిహిష్యం కూడా సశిస్తుంది... అన్నట్లు... అమ్మో! చన్ను హస్తటల్లో వేసి ముక్కలు ముక్కలు ముక్కలుగా కోస్తారేమో! ఏ ఏమి తినో చచ్చానని చిత్రపథ చేస్తారేమో! నా మెదడు కావాలని నా నల్లని పెద్దతల కత్తిరించి నన్ను చూడ లేనంత భయంకరంగా చేస్తారేమో!... చచ్చిన నేను బాధపడననుకోండి. కాని అలా చిత్రపథ చేసి తరువాత నా ఆకారం మా అమ్మా నాన్నలు చూడగలగా! నన్నెంతో ప్రేమించే మా అక్కయ్య కూడా బావయ్య చూడగలరా! ఏమిటో!

బ్రతకలేక చచ్చే నాకెందుకీ గొడవ... ఈ భావాలన్నీ నాకు పిరికి మందు వేస్తున్నాయ్.

మళ్ళీ బ్రతకాలనే ఇచ్చ నాలో రేకెత్తిస్తున్నాయ్. . ఇంక ఆభావాలకు చోటివ్వకు . .

నాథా! నేనెందుకు ఈజీవయాత్ర నిధితో ముగిస్తున్నానో తెలుసా? కేవలం బ్రతకలేకే . . . అమ్మాయి లక్ష్మి బయటకు వెళ్లి సంపాదిస్తుంటే నలుగురూ నాలుగుమాటలంటున్నారు. నేనది సహించలేను. నేనేలేననుకోండి. మీ 'నైట్ జీవితం' పిల్లలకు మీకు పరిపాతుందికదా! మీరెట్టి అపవాదలూ భరించనవసరంలేదుకదా!

అంచేత నాచావుకు నేనేం విచారించటంలేదు. లోకంకూడా విచారించదు. బెంగాల్ ముల్ బాక్ రాయలసీమలలో ఎన్నిలక్షల వ్రజలు, అకలదప్పులకు అటమటిస్తూ, పండకాలులాగా రాలిపోయాలో! వారిగురించి ఎవరు విచారిస్తున్నారు? అలాగే నామీదకు ఎవరూ విచారించనవసరంలేదు కూడా!

పేదవాళ్ళలాగ పుట్టాం; పేదవాళ్ళలాగే పెరిగాం; పేదవాళ్ళలాగే చస్తుతున్నాం. పునికులకు ఈరమ్రాలు ముచుముల్లాగే కనబడరు! పశువులలా కూడా కనబడదు; కేవలం పనిచేసే మిషన్లులా కనబడతారు. మిషన్లులా పునచే పనిచేయించుకో ఆ అవినీతిపరులనే వ్రభుత్వం శిక్షించలేదనుకుంటా... పో నీభగవంతుడైనా మానవులనందర్నీ ఒక్కలా చూస్తాడంటే ఆయనా చూడడు. అసలు భగవంతుడనేవాడు ఉన్నాడంటారా? ఉంటే ఆయనను చూచి, మీకలలోకొచ్చి చెబుతాగా—"

ఒక్కమాట—నాస్వార్థంకోసం చెబుతున్నా ననుకోకండి—
పెద్దమాత్రం మళ్ళీ దయచేసి చేసుకోకండి. నాగుండెకాదు; పిల్లల

గురించి, నేనెందుకు చిచ్చున్నానో ఆపనే మీరు పెట్టించుకుంటే జరగదు. పిల్లలకు తిండినొరుకుకుందని చుట్టూ. మీరే పెట్టించుకుంటే ఈ మాత్రం కూడా పిల్లలకు భోజనం ఉండదు. తగునాత మీ ఇష్టం ఇంక సెలనా! పిల్లలు జాగ్రత్త. పిల్లలను నేనే లోకంలో ఉన్నా చల్లని చూపుతో చూస్తూ ఉంటూ లక్ష్యం పెట్టించుకుంటే మీరు పెట్టించుకోకండి—ఇదే నేకోశే... సలవా...

నేడ రాలు

మీ సుబ్బన్న.

†

†

†

అడత్తరం అంతా పూర్తిగా చదివి పబ్లికేషన్స్ అడత్తరం మీదే రెండు వేషి కన్నీటి బొట్లు రాసాను శవాన్ని కుదకు దింప మన్నాడు. పిల్లలొచ్చి శవం మీ పని గొల్ల పున్నారు. ఇంక పాపం! నాగన్నగోల చెప్పానా?

కొంత సేపటికి శవాన్ని సుబ్బన్న అనుకున్నట్లే హస్తపత్రికి తీసుకెళ్లాడు. సుబ్బన్న శవదండంలకు వైరిచ్చాడు. ఆనుగాడు గొట్టుమని గుండెలు బాదుకుంటూ అల్లిదండ్రులు వచ్చారు.

కాని సుబ్బన్న నెలాచూచారు? సుబ్బన్న అనుకున్నట్లే సుబ్బన్నకు పోలిక లేవు. తలకత్తిరించి మెదడు తీసుకున్నారు గవర్న మెంటు హస్తపత్రి వారు. దానితో తలంతా తెల్లగుడ్డ కట్టివారు. ఇంక పొట్టంతా కోసివేశారు.

పనుపుకుంకుమలతో కలగలాడే పతివ్రత సుబ్బన్న ముఖం ఈవాడు ఎంతభయంకరంగా ఉందో వర్ణించలేం—తల్లిదండ్రులే కన్న విడ్డముఖం చూడలేక కుమిలి కుమిలి గొట్టుమని గుండెలు చిల్లుతూ

“అది మనకు తగునా శరీ!”

‘ఏవని ధర్మముక్తంగా చేస్తే తప్పులేదు.’

“భోజన పకోటలా!!

హోటల్, భయపడకు. ఇవారే నీవనీ "రిజా" ఇచ్చేయ్—'

అక్షి ఎలాగయితే తిండిని బప్పగించి, పనిమాన్పించి, 50 రూపాయిలు అప్పుచేసి కారు పట్టువద్ద చిన్న హోటలు పెట్టాది; చక్కని గట్టి పెనుగు; కమ్మనివెన్న కాచిన నెయ్యి; పరిశుభ్రంగా శ్రద్ధగా చేసిన సూరలు, అండలకూతులు అలా ఎక్కువతో భోజనం తుచిగా వడ్డిస్తూ వచ్చింది. చాలంతోచుట్టూ పక్క పెద్ద హోటలుమాని రావడం పొరంబుచాడు.

అలా . . . వచ్చేదాని కట్టా . . . యిదువేల రూపాయల లాభము వచ్చింది.

దానితో కన్నకాదివేతితో అన్ని పదార్థములు చేయవచ్చును అని బోధించుచు బోయ్స్ యొక్క శిక్షణాసంస్థలలో పాఠశాలను కట్టి వేసి వేతిచోటనుంచి బయటపెట్టెను. తనముది నలువార్లు ఇరవైమింది నర్వర్లు, రోజుకు ఏడుగురు వాయు బాధితతో బోయ్స్ యొక్క కళకళలాడింది. వచ్చునది బయట పనితోనూ, చుట్టూ గార్దాలు వోరకిని రోజులు కాల్చి అందుకున్న దానితోను ఎక్కువ బాల్బి చింది.

. † † † †
 లక్ష్మీ కుడు నాథ్ నామధేయురాలయింది. నాగన్న పశుచు
 కుర్చాడోనానూ... లక్ష్మీ రెండువంశశ్రురాలలా పది
 వేలు గడిచింది. నెంటునే మెడోనూకల్చి బొంబాయిలో బీభవనం
 రెండువంశలకు మార్చాడి లక్కడ కానీ హోబిల్ పెట్టింది. దానిపేరు
 “లక్ష్మీకేఫ” తనచెల్లెలను తమ్ముని కాన్యంటులో జేర్చింది.

ఇంక అమెను తెలియజేసి చూడగలవాడెవ్వరు. “నాన్నా! ఏమటావ్. నీ ‘నెలజీతం’తోనే ఇంకా ఉన్నావంటే, స్వతంత్రించి పనిచేసుకుంటే ఎంతలాభం” అంటే నవానికి స్వతంత్ర జీవితంలోని గొప్పతనం భేంట్లో ఉంటుందే” అ.టాకు సిగరెట్టు కాలుస్తూ.

ఇలాగోన్నాళ్ళ మూడే లక్ష్యం. ఇష్టానుసారం ౭౫ ఏం. ఏ. బి. యల్ ను వేర్పెట్టి పెట్టించుకుంటే. అదని పేరు ప్రిన్సెస్. అనాటి “లక్ష్యకేవ” అనే బోర్డు మార్కు “ప్రిన్సెస్ కేవ” అని పెట్టాడు ఇంత లక్ష్యకేవ కారి కానడం చులభం అని ఎవరికి తెలియదు.

ఇంతకూ ‘నెల జీతం’ చాలానే పోయినా అలాగే చెచ్చే మురికి జీవాలకంటే “నెల జీతం” మానుకొని స్వతంత్రముగా లాభదాయకమైన మనోమాగ్నం నెదుర్కొని ఉండటంగా జీవించే కిర్మయోగులు, ఉత్తములు కదూ!

ఏమంటారు?

అటువంటి కిర్మయోగులకు శాసనాలు.

స మా స్త్రం.

—

1946

జంపన వారి గ్రంథాలు

వెలువడినవి

1. పూజ	4. గావిసత్వం
2. నెలదీతం	(Bondage)
3. పెద్దకాని పిల్ల	5. స్వతంత్రం
	(Freedom)

వెలువజోయేవి

1. దేవునిపేరు	11. కార్మికుల కష్టాలు
2. దేవుడు లొంగుకొందా?	12. కర్షకుల సమస్యలు
3. దేవునికి పాపం ఉందా?	
	13. ఎదురీత
4. జాతీయ లెండు?	14. గుమస్తా
5. ఆచారాల లెండు?	15. కటి బి. ఏ. లు
6. కల మతాల లెండు?	16. కోటివిద్యలు కూటికోరికే
7. స్త్రీ-సంఘంలో జానినా?	17. తల్లి లేని పిల్ల
8. స్త్రీ పిల్లల్ని కనేపెండ్రినా	18. ఎవరికి వా రేయమునాటికే
9. స్త్రీ-చదువుకోరాదా?	19. కోరికొక్కరుడు
	20. భూలోక స్వర్గం
10. పెదనాదలు	

రాజహంస బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

రాజహంస బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

